

Demokraattiset osallistumismahdollisuudet Suomessa

Kyselytutkimuksen tuloksia 31.8.2022
Perttu Jämsén

Tutkimuksen toteutus

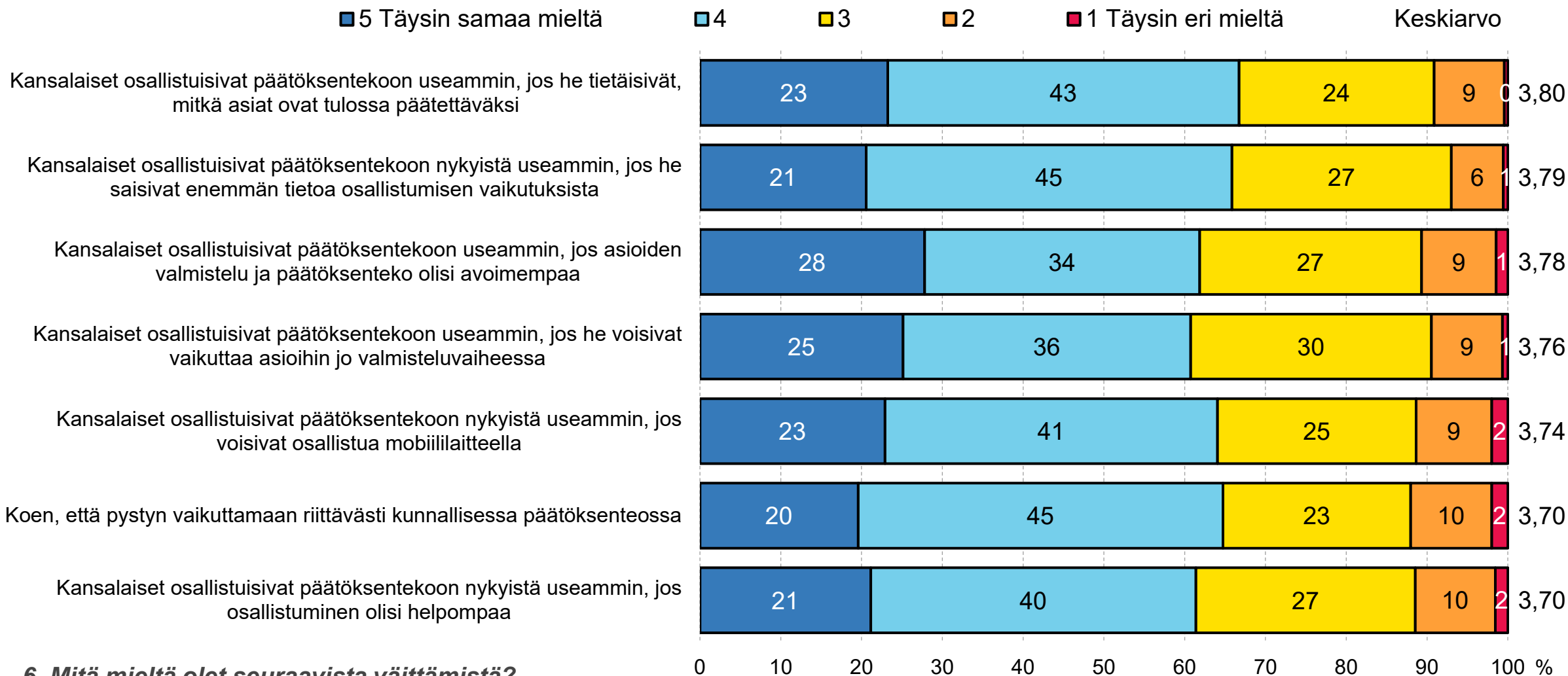
- Tutkimuksen on toteuttanut Taloustutkimus Oy Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran toimeksiannosta.
- Tutkimuksessa selvitetään kansalaisten sekä kunta- ja hyvinvointialueetasolla toimivien luottamushenkilöiden ja viranomaisten näkemyksiä demokratiasta, osallisuudesta ja osallistamisesta, päätöksentekoon osallistumisesta ja demokratian tulevaisuuskuvista.
- Kansalaiskysely toteutettiin Taloustutkimuksen ja Dynatan internet-paneelissa Kansalaiskyselyyn vastasi yhteensä 4000 vastaajaa aikavälillä 22.4.-11.5.2022. Laatutarkastuksen jälkeen osa aineistosta korvattiin lisätiedonkeruulla 1.6.-6.6.2022.
- Päätjäkysely toteutettiin viranomaisten osalta informoituna internet-kyselynä. Luottamushenkilöiden tiedonkeruu toteutettiin nettikyselynä niin, että hyvinvointialuevaltuutettujen osalta kutsu vastata tutkimukseen lähetettiin Sitran toimesta. Sitran keräämälle hyvinvointialuevaltuutettujen rekisterille ja kunnanvaltuutetuille kutsut lähtivät Taloustutkimuksen toimesta. Kunnanvaltuutettujen rekisteri on Taloustutkimuksen keräämä.
- Molemmat kyselyt täytettiin nettipohjaisesti Taloustutkimuksen Askia-alustalla.

Luottamus demokratian ja osallistumisen kivijalkana

Miten osallistumista voitaisiin edistää ja miltä päätöksenteko näyttää

– ovatko kansalaisten ja päättäjien näkemykset eri maailmoista?

Kaksi kolmasosaa päättäjistä uskoo, että kansalaisten osallistumisastetta voidaan nostaa eri keinoin

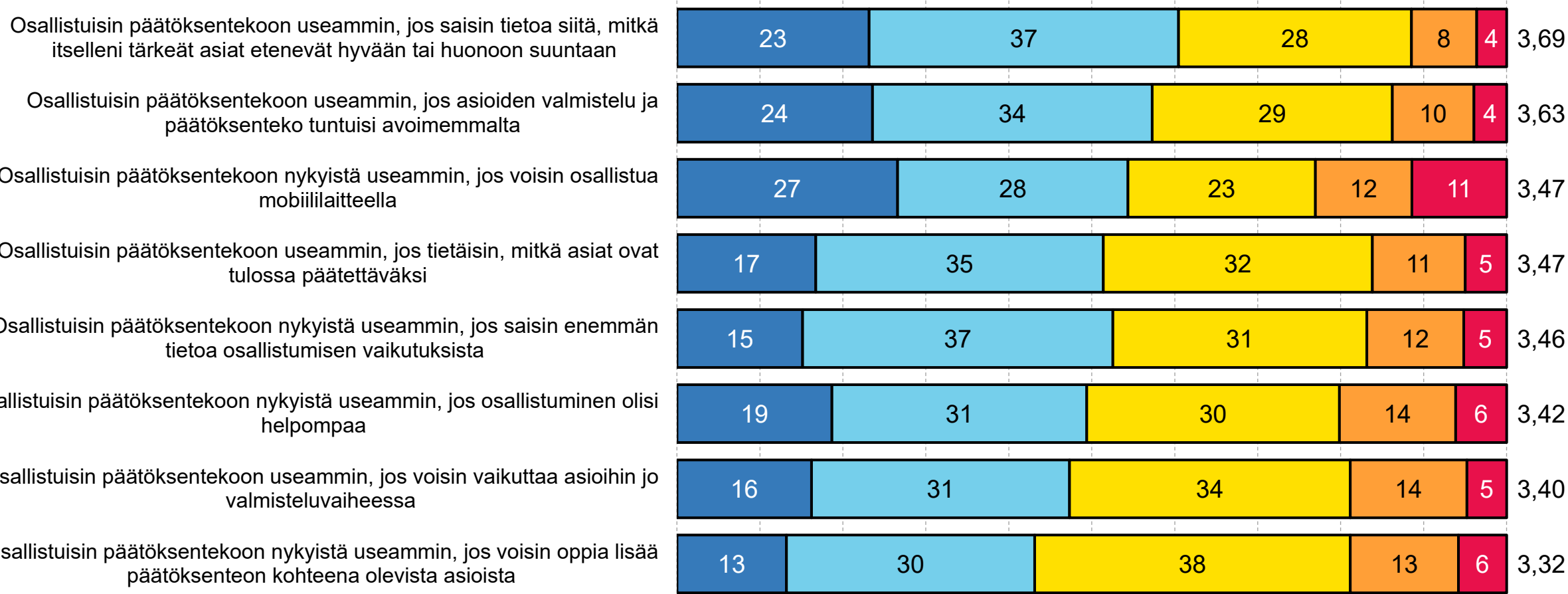

6. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

Kaikki vastaajat, n=899

Osallistumiseen motivoisi erityisesti parempi tiedonsaanti päätöksentekoprosessista

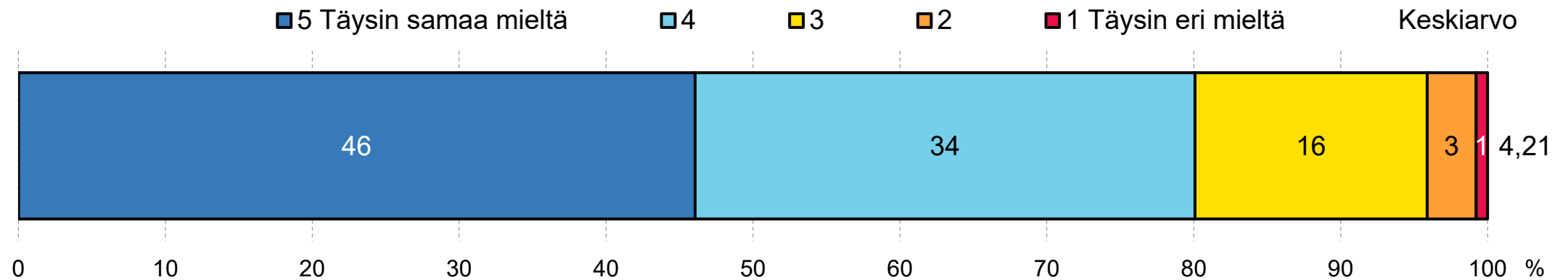
■ 5 Täysin samaa mieltä   ■ 4   ■ 3   ■ 2   ■ 1 Täysin eri mieltä   Keskiarvo

4. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

Kaikki vastaajat, n=4000

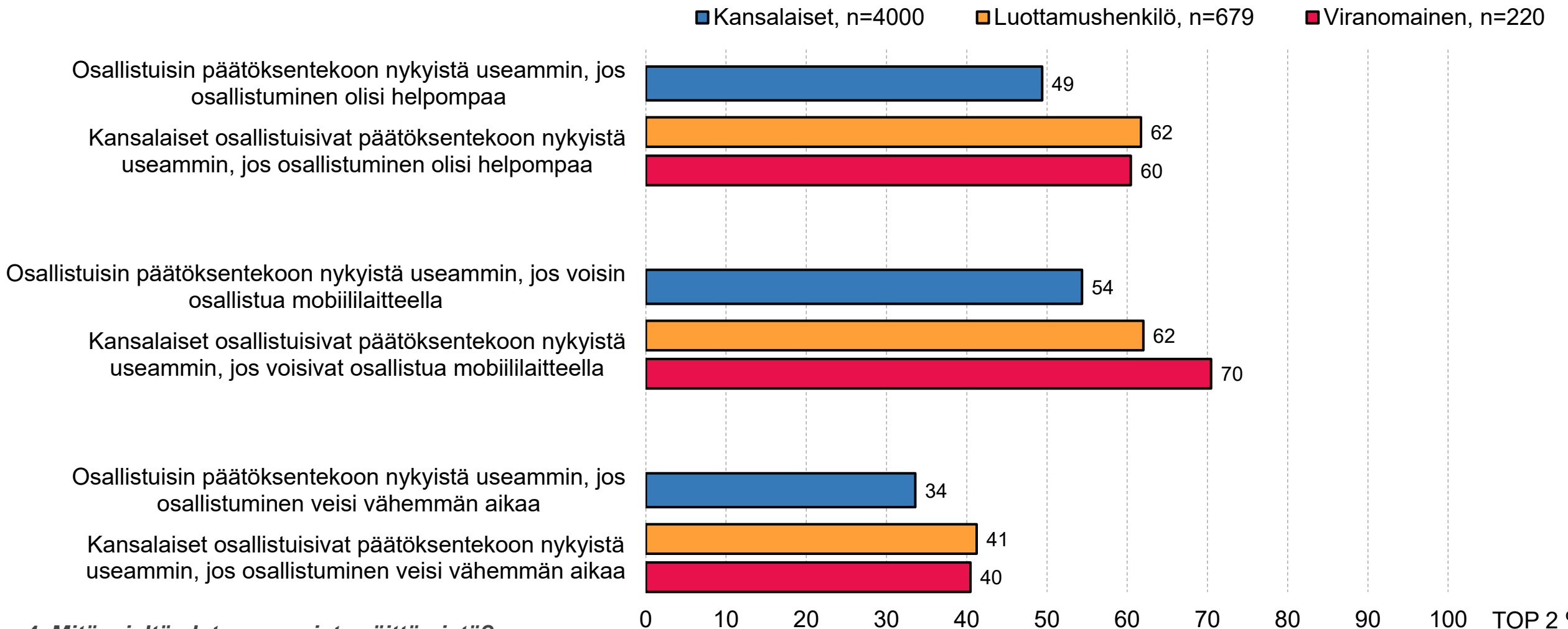
Päätöksenteon avointa viestimistä kansalaisille puoltaa 80 prosenttia päättäjistä

5. Päätöksenteon tulisi olla sen kaikissa vaiheissa kansalaisille nykyistä avoimemmin viestittyä

Kaikki vastaajat, n=899

Luottamushenkilöt ja viranomaiset otaksuvat kansalaisten osallistuvan päätöksentekoon enemmän, jos edellytyksiä parannettaisiin. Kansalaisten oma innokkuus ei ole vastaavalla tasolla.

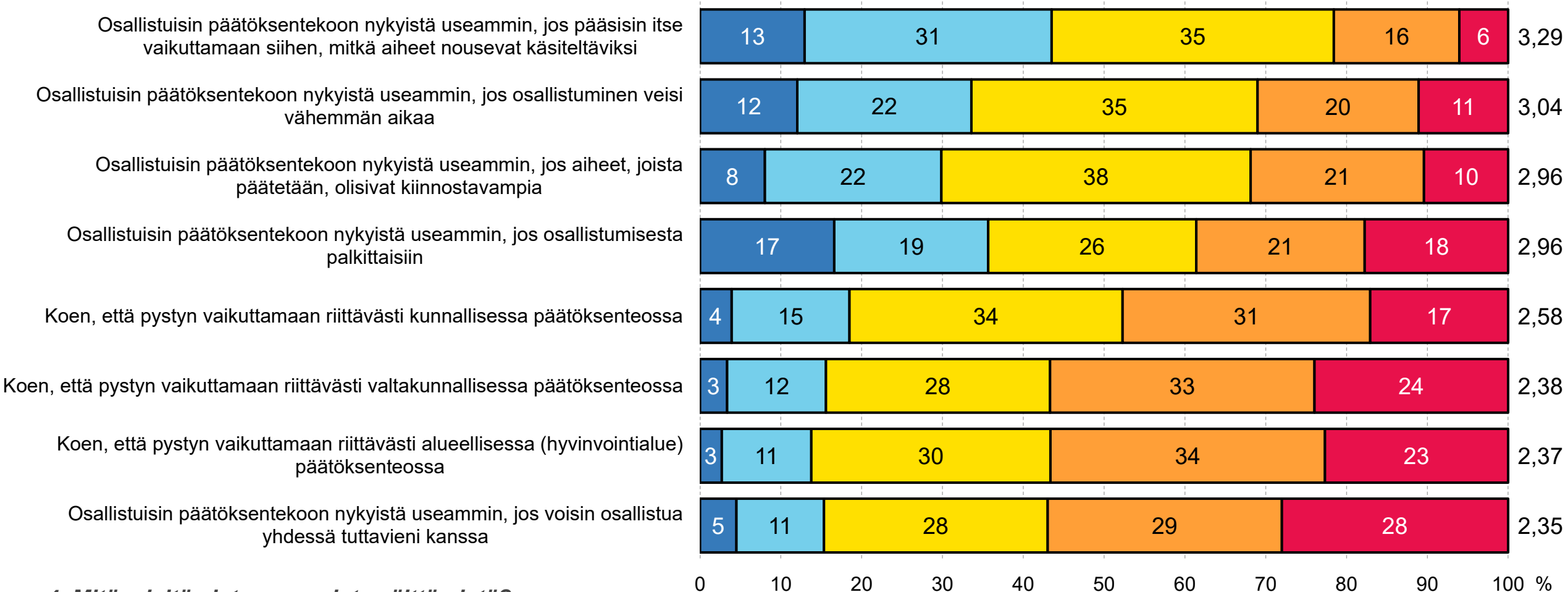
4. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

n=kaikki vastaajat

Agendaan vaikuttaminen kiinnostaisi kansalaisia, jos siihen tarjottaisiin mahdollisuuksia.

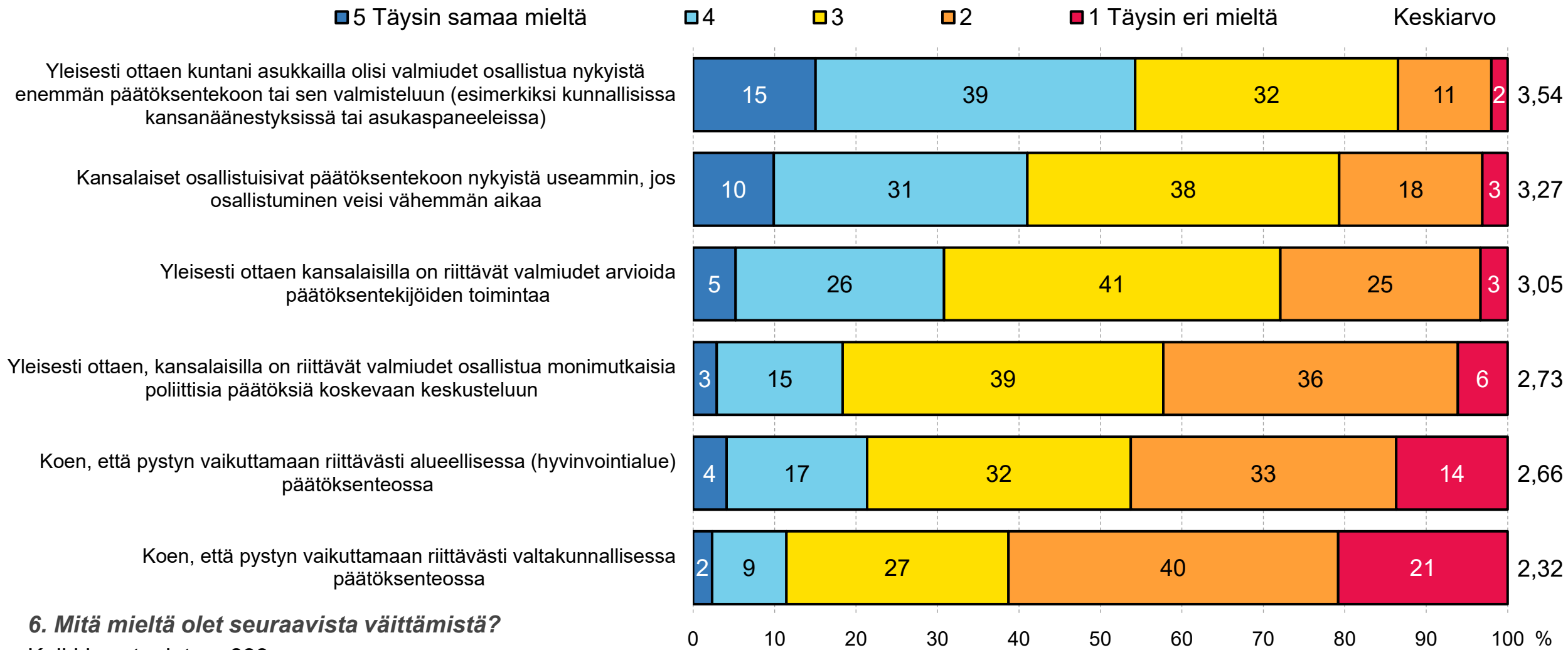
■ 5 Täysin samaa mieltä   □ 4   □ 3   □ 2   ■ 1 Täysin eri mieltä   Keskiarvo

4. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

Kaikki vastaajat, n=4000

Vain joka kuudes päättäjä uskoo, että kansalaisilla on riittävät valmiudet osallistua monimutkaisia poliittisia päätöksiä koskevaan keskusteluun.

6. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

Kaikki vastaajat, n=899

Eroja taustamuuttujittain

Sukupuolten väliset stereotyyppit elävät, ja osallistuminen kasautuu osaaville.

Miesten ja naisten välillä on yhä stereotyyppisiä eroja

Useimmissa kysymyksissä sukupuolten väliset erot ovat hyvin pieniä. Silti miesten ja naisten väliset erot tulevat osin esiin:

- Miehet ovat naisia alttiimpia pistämään itsensä likoon politiikassa käymällä ehdokkaaksi tai toimimalla jonkun toisen puolesta. He seuraavat naisia säännöllisemmin politiikkaa koskevaa uutisointia, ovat aktiivisempia kommentoimaan politiikkaan liittyviä uutisia ja arvioivat poliittisen tietotasonsa keskimäärin paremmaksi kuin naiset. Miehet myös ottavat päätöksentekijöihin naisia yleisemmin yhteyttä.
- Verkkohäirintä tai pelko siitä on estänyt naisia miehiä enemmän ottamasta julkisesti kantaa yhteiskunnallisiin asioihin sosiaalisessa mediassa. Naiset voisivat osallistua miehiä yleisemmin täyttämällä asiakaskyselyitä, allekirjoittamalla nettiadresseja ja osallistumalla mobiililaitteella.
- Kaiken kaikkiaan miehillä on korkeampi poliittinen itseluottamus ja matalampi kynnys olla esillä, kun taas naiset ovat vetäytyvämpiä.

Politiikasta tietävät ja kiinnostuneet eivät epäröi olla esillä ja levittää poliittista pääomaansa

Politiikasta kiinnostuneet ja siitä tietävät ovat kiinnostumattomiin ja tiedoiltaan heikkoihin verrattuna erityisen kiinnostuneita osallistumisen muodoista, joissa on kasvokkaista osallistumista ja joissa pitää esittää omia argumentteja.

- Nettipohjainen osallistuminen on tässä mielessä tasa-arvoisempaa. Kasvokkaiset, intensiiviset ja vaativat osallistumisen muodot kasvokkain voivat syventää kuiluja.

Politiikasta kiinnostuneet ja siitä tietävät kannustavat kiinnostumattomiin ja tiedoiltaan heikkoihin verrattuna kavereitaan useammin äänestämään, voisivat toimia vaaleissa jonkun hyväksi ja tietävät ylipäätään, miten asioihin voi vaikuttaa. Heillä on poliittista pääomaa, tietopääomaa ja sosiaalista pääomaa.

- Koska politiikasta tietävillä on muita enemmän useita erilaisia ystäväpiirejä ja ovat verkottuneita moniin erilaisiin ryhmiin ja koska he hakeutuvat muita useammin asemaan, joissa asioista päätetään, tämä yllä mainittu asioiden kietoutuminen voi johtaa ns. Matteus-efektiin vaikuttamisen sisä- ja ulkokehällä olevien välillä.

Suomalaiset vaikuttajina

16 %

**Puolueisiin
kiinnostymättömät
osallistujat**

22 %

**Epävarmat
osallistujat**

Helsinki
Vantaa-Kerava

16 %

**Arvosidonnaiset
aktiivit**

Pirkanmaa
Häme
Varsinais-Suomi
Savo-Karjala
Kymenlaakso
Keski-Suomi
Lappi

Ei paljo
kiinnosta.

15 %

**Päätöksenteosta
syrjäytyneet**

16 %

**Tyytymättömät
vaikutushaluiset**

Satakunta
Pohjanmaa
Keski-Uusimaa
Itä-Uusimaa

15 %

**Luottavaiset
vaikuttajat**

Arvosidonnaiset aktiivit

Hyvin aktiivisia osallistujia. Jos tarjolla olisi mielekkääksi koettuja osallistumisen tapoja, osallistuttaisiin vieläkin aktiivisemmin, erityisesti hyvinvointialueilla.

Suositteluvia tapoja tukea osallistumista: Tiedota kaikista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja kanavista. Kutsu aktivistit dialogiin.

Mahdollisia keinoja: kansalaispaneelit, dialogit, kuulemiset, kasvokkainen vuorovaikutus päättäjien kanssa.

Epävarmat osallistujat

Heikkoja päätöksentekoon osallistujia, kolmannes ei osallistu valtakunnalliseen ja 41% kunnalliseen päätöksentekoon. Lähinnä osallistutaan, jos aihe on tärkeä. Osallistumista lisääisi se, että osallistuminen olisi tehty helpommaksi mielekkäällä ja digitaalisella tavalla.

Suositteluvia tapoja tukea osallistumista: kutsu ja rohkaise mukaan asukaskyselyihin, nettipaneeleihin, madalla kynnystä aloitteiden ja yhteydenottojen tekemiseen. Digitaaliset asukaspaneelit, mobiiliratkaisut, robottipuhelut, mukaan pyytäminen, aktiivinen viestintä.

Tyytymättömät vaikutushaluiset

Aktiivisia osallistujia. Jos tarjolla olisi helpoksi koettuja osallistumisen tapoja, osallistuttaisiin vielä aktiivisemmin, erityisesti hyvinvointialueilla.

Suositteluvia tapoja tukea osallistumista: Madalla kynnystä yhteydenottoihin ja kuulemiseen. Kutsu mukaan kaikkiin kanaviin.

Asukas- ja asiakaspaneelit, kuulemiset, tapaamiset, henkilökohtainen vuorovaikutus vaalien välillä, luottamuksen vahvistaminen.

Hyvinvointialueet

Havaintoja alueilta ja suosituksia

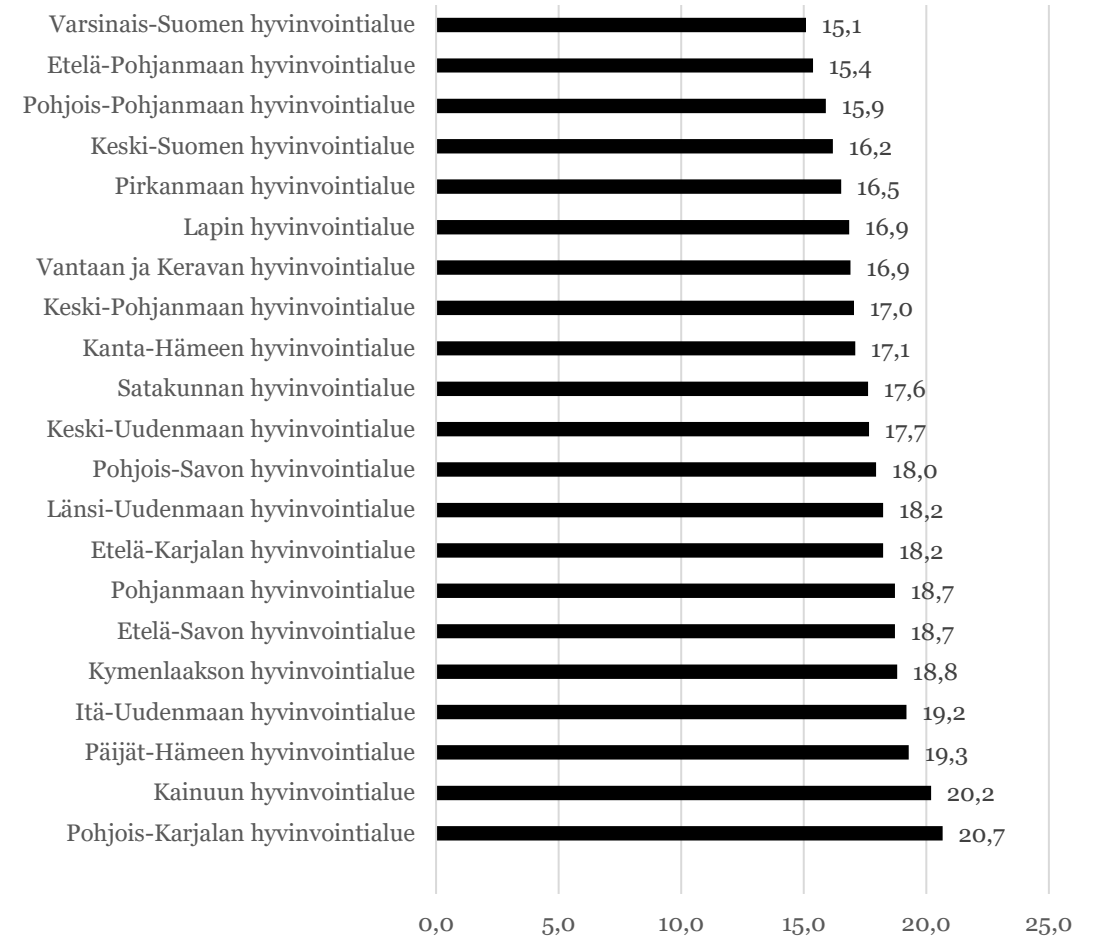
Toiveita ja suosituksia

Universaalit toiveet ja suositukset liittyvät siihen, että nettiäänestämistä, nettikeskusteluita ja nettiadresseja sekä mahdollisuutta päättäjien suoraan kontaktointiin ja asukas- ja käyttäjäkyselyihin toivotaan kansalaisten keskuudessa enemmän kuin mitä päättäjät ovat auliita niitä edistämään poliittisen osallistumisen muotoina.

Kansalaiset haluaisivat osallistua enemmän netissä, kun taas päättäjät haluaisivat kansalaiset paikan päälle ja kasvokkaiseen vuorovaikutukseen.

Joitakin hyvinvointialuekohtaisia erityispiirteitäkin on, jotka auttavat suuntamaan toimintaa niin, että alueilla osallistuttaisiin nykyistä aktiivisemmin yhteiskunnallisiin asioihin.

Kansalaisten ja päättäjien toiveiden väliset ristiriidat 21 poliittisen osallistumisen eri muodossa hyvinvointialueittain, keskiarvomuuuttuja (mitä pienempi arvo, sitä vähemmän toiveissa on eroja)

Esimerkkejä suosituksista

Satakunnassa kansalaisilla olisi paljon enemmän halua vaikuttaa suoraan päätöksentekijöihin kuin mitä päättäjät itse haluavat. Satakuntalaiset päättäjät puoltavat kansalaisia selvästi enemmän vaikuttamista yhdistysten ja järjestöjen kautta. Satakunnassa olisi siis hyvä järjestää entistä välittömämmät yhteydet päättäjien ja kansalaisten kesken.

Etelä-Savossa on suorastaan huutava tarve asukas- ja käyttäjäkyselyihin osallistumiselle verrattuna siihen, mikä on päättäjien halu edistää niitä. Samoin kuntalaishaastatteluita ja kumppanuuspöytiä olisi syytä toteuttaa, jotta olemassa olevaan kysyntään vastattaisiin. Tässä mielessä Etelä-Savo on yksi selväpiirteisimmistä tapauksista suositusten suhteen.

Kainuussa päättäjät ovat erityisen innokkaita tarjoamaan nettipaneeleita, keskustelutilaisuuksia, vaikuttamista yhdistysten tai järjestöjen kautta sekä verkkovaltuustoja ja palvelumuotoilua. Lista on melko pitkä ja samankaltainen kuin Pohjois-Karjalassa. Molemmissa kuilu päättäjien ja kansalaisten toiveiden välillä on maan suurimpia. Kainuussa haasteena on, että mikään osallistumisen muoto ei innosta erityisesti; ihmisille halutaan tarjota koko kirjo, mutta kysyntää erityisille uuden osallistumisen muodoille ei ole universaaleja nettipohjaisia ratkaisuja lukuun ottamatta.

Vantaalla ja Keravalla päättäjät haluavat edistää kansalaisia huomattavasti useammin keskustelutilaisuuksia. Toisaalta kansalaisilla on siellä enemmän halua yhteissuunnittelutilaisuuksiin ja aktivismiin kuin mitä päättäjät soisivat. Tulos on mielenkiintoinen: pelkkä keskustelu ei riitä, vaan pitää suunnitella yhdessä ja tarvittaessa ollaan valmiita suoraankin toimintaan.

Esimerkkejä suosituksista 1/4

Keski-Uudenmaan erityispiirteenä on, että päättäjien halu edistää kansalaispaneeleita ja kumppanuuspöytiä on paljon suurempi kuin kansalaisten halu osallistua sitä kautta verrattuna koko maan keskiarvoon. Osallistuvalla budjetoinnilla sen sijaan olisi kysyntää, jos päättäjät muuttaisivat asenteita sitä kohtaan positiivisemmiksi. Osallistuvasta budjetoinnista kiinnostuneita on myös Keski-Uudellamaalla enemmän (30 %) kuin maassa keskimäärin (20 %). Myös nettikeskustelut ja osallistuminen kunnan/kaupunginosan/asuinalueen epävirallisilla alustoilla tapahtuvaan keskusteluun kiinnostavat keskiuusimaalaisia keskimääräistä enemmän.

Pirkanmaalla erot olivat päättäjien innon ja kansalaisten halun välillä eivät olleet kauttaaltaan suuria eikä siellä ole myöskään mitään erityispiirteitä. Myöskään yksikään osallistumisen muoto ei puhuttele pirkanmaalaisia erityisesti koko maan keskiarvoon verrattuna. Tämän vuoksi spesifien toimenpidesuosittelujen antaminen on hankalaa Pirkanmaan osalta. Positiivista on, että tilanne on tasapainoinen.

Pohjois-Savon tapaus osoittaa, että Etelä -ja Pohjois-Savon maakuntarajalla on merkityksensä osallistumisen muodoissa ja toiveissa. Pohjois-Savossa ei nouse esiin yhtä vahvoja erityispiirteitä kuin Etelä-Savossa, vaikka kansalaisten ja päättäjien preferenssien välillä ei sinänsä olekaan kokonaisuudessaan pienempää kuilua. Kuitenkin kuntalaishaastatteluihin kannattaa kiinnittää huomiota, sillä ne ovat Pohjois-Savossakin muoto, joka kiinnostaisi enemmän kansalaisia kuin päättäjiä, ja joita kaivataan siellä hieman enemmän kuin maassa keskimäärin.

Esimerkkejä suosituksista 2/4

Pohjois-Karjalassa haasteena on, että päättäjät ovat erityisen innokkaita tarjoamaan puoluetoimintaa, kansalaispaneeleita, verkkovaltuustoja ja palvelumuotoilua suhteessa kansalaisten kiinnostukseen. Kansalaiset sen sijaan haluavat eritoten yhteissuunnittelutilaisuuksia suhteessa päättäjien preferensseihin. Lisäksi verkkovaltuustot ja vaikuttaminen suoraan päätöksentekijöihin kiinnostavat Pohjois-Karjalassa keskimääräistä enemmän. Vaikka Pohjois-Karjalan äänestysaktiivisuus on vaaleista toiseen häntäpäässä, passiivisuus ei näy uusien osallistumismuotojen kiinnostavuudessa.

Keski-Suomi on nimensä ja sijaintinsa mukaisesti Suomen keskellä ja keskimääräinen myös suhteessa osallistuvaan demokratiaan kohdistuviin toiveisiin. Yksikään osallistumisen muoto ei houkuttele erityisesti keskisuomalaisia. Yksittäisenä suosituksena nousee ainoastaan esille se, että osallistuminen kunnan/kaupunginosan/asuinalueen epävirallisilla alustoilla tapahtuvaan keskusteluun kiinnostaa enemmän kuin mitä päättäjät tällä hetkellä ovat innokkaita sitä edistämään, joten nettipohjaisissa ratkaisuisa voi piillä hyvää potentiaalia. Osallistuva budjetointi ei sen sijaan houkuttele aivan yhtä paljon keskisuomalaisia kuin suomalaisia keskimäärin.

Etelä-Pohjanmaalla päättäjät korostavat osallistumista nettipaneeliin ja kansalais- ja kunta-aloitteita kansalaisia enemmän, joten niiden merkitystä ei ole syytä ylikorostaa kansalaisten aktivoimisessa. Varsinais-Suomen ohella Etelä-Pohjanmaalla päättäjien ja kansalaisten preferenssit ovat silti parhaiten balanssissa. Lisäksi kansalais- ja kuntalaisaloitteet herättävä eteläpohjalaisissa (32 %) vähemmän kiinnostusta kuin suomalaisissa (41 %) keskimäärin. Lisäksi on huomattavaa, että eteläpohjalaiset eivät ole erityisen innoissaan mistään uuden osallistumisen tavasta suomalaisiin verrattuna.

Esimerkkejä suosituksista 3/4

Pohjanmaan hyvinvointialueella kansalaisilla on suuri tarve yhteissuunnitelutilaisuuksiin ja päästä vaikuttamaan suoraan päätöksentekijöihin. Lisäksi Pohjanmaan maakunnassa asuvat ovat keskimääräistä innokkaampia vaikuttamaan yhdistysten ja järjestöjen kautta, osallistumaan keskustelutilaisuuksiin ja palvelumuotoiluun ja lähtemään mukaan aktivismiin. Kaikkinensa Pohjanmaalla on siis todella suurta ja monipuolista osallistumispotentiaalia hyödynnettäväksi. Pohjanmaa on aktiivinen paitsi äänestysosallistumisen myös uusia osallistumismuotoja kohtaan osoitetun laajan kiinnostuksen osalta.

Keski-Pohjanmaalla kansalaisilla on poikkeuksellisen iso tarve kuulemistilaisuuksille suhteessa päättäjien nihkeyteen niitä kohtaan, mikä erottaa sen muista alueista. Lisäksi kuulemistilaisuuksia kohtaan osoitettu kiinnostus on Keski-Pohjanmaalla (57 %) todella suurta maan keskiarvoon (38 %) verrattuna. Kuulemistilaisuuksin investointi on täten todennäköisimmin palkitsevaa siellä. Lisäksi keskipohjalaiset ovat keskimääräistä innostuneempia vaikuttamaan suoraan päätöksentekijöihin.

Päijät-Hämeessä kaivataan paljon suoraa vaikuttamista päätöksentekijöihin, mutta heidän oma suhtautumisensa siihen on nihkeää. Myös osallistuvassa budjetoinnilla ja yhteissuunnitelutilaisuuksilla on Päijät-Hämeessä potentiaalia, jos päättäjät muuttavat suhtautumistaan myönteisemmäksi. Osallistuva budjetointi on lisäksi osallistumisen muoto, joka herättää selkeästi enemmän kiinnostusta Päijät-Hämeessä (31 %) kuin Suomessa keskimäärin (20 %). Tämän vuoksi erityinen toimenpidesuositus on varsin selkeä: osallistuvaa budjetointia Päijät-Hämeeseen.

Esimerkkejä suosituksista 4/4

Pohjois-Pohjanmaa muistuttaa paljon Keski-Suomea. Silläkin yksittäisenä suosituksena nousee ainoastaan esille se, että osallistumista kunnan/kaupunginosan/asuinalueen epävirallisilla alustoilla tapahtuvaan keskusteluun toivotaan enemmän kuin mitä päättäjät tällä hetkellä ovat innokkaita niitä edistämään. Lisäksi pohjoispohjalaiset osoittavat alustakeskusteluita kohtaan enemmän kiinnostusta (38 %) kuin suomalaiset keskimäärin (32 %). Niissä voi piillä hyvää potentiaalia. Lisäksi nettikeskusteluihin osallistuminen kiinnostaa Pohjois-Pohjanmaalla hieman keskimääräistä enemmän, joten nettipohjaisuus on tältä osin avainsana.

Lappi on hyvin pitkälti Kainuun kaltaisten aktivoimishaasteiden edessä. Päättäjillä olisi intoa edistää eri osallistumismuotoja, kuten nettipaneeleita, kansalaispaneeleita verkkovaltuustoja enemmän kuin mitä kansalaisilla on kiinnostusta. Nämä osallistumisen muodot herättävät myös lappilaisissa vähemmän kiinnostusta kuin kansassa keskimäärin. Lisäksi asukas- ja käyttäjäkyselyt, keskustelutilaisuudet, valitusten ja oikaisuvaatimusten teko sekä osallistuva budjetointi kiinnostavat Lapissa keskimääräistä vähemmän. Yksikään osallistumisen muoto ei erityisesti puhuttele lappilaisia keskimääräiseen suomalaiseen verrattuna.

Kymenlaaksossa kuilu päättäjien ja kuntalaisten välillä on poikkeuksellisen suuri asukas- ja käyttäjäkyselyihin osallistumisessa. Niille on paljon enemmän kysyntää kuin suopeutta päättäjätasolla. Lisäksi päättäjien asenteissa keskustelutilaisuuksia kohtaan olisi petraamista suhteessa kysyntään. Toisaalta yksikään osallistumisen muoto ei erityisesti korostu houkuttelevuudeltaan Kymenlaaksossa verrattuna koko maan keskiarvoon.

**Mitä ajatuksia tulokset herättävät?
Miten voisit hyödyntää tietoja
työssäsi?**

Ryhmäkeskustelu

15 min

Ryhmät

Ryhmä 1.

Annika Kabata

Olli Laiho

Fanni Ali-Melkkilä

Osmo Pieski

Ryhmä 2.

Ulla Tyyskä

Tero Seitsonen

Nanna Kostainen

Marika Järvinen

Ryhmä 3.

Riku Siren

Tuija Kivikko

Jonna Juhola

Joonas Leppänen

Ryhmä 4.

Maarita Mannelin

Sari West

Anne Aholainen

Elina Eerola